

[Avaleht](#) > ... > [Teie Õigused](#) > [Alaealiste Õigused Kohtumenetluses](#) > Austria

Alaealiste õigused kohtumenetluses

Sisu koostaja:

Austria

Austria

Austria tsiviilkohtumenetluse seadustikus on sätestatud alaealiste, st alla 18aastaste isikute tsiviilkohtumenetluses ärakuulamise üldpõhimõtted. Nende põhimõtete eesmärk on rahuldada eriline vajadus kaitsta alaealisi, kes sattuvad pingeid tekitava küsitlemise alla. Alaealise ärakuulamisest võidakse taotluse korral või *ex officio* täielikult või osaliselt loobuda, kui see seaks ohtu alaealise heaolu, võttes arvesse alaealise vaimset küpsust, kohtuasja eset ja alaealise lähedasi suhteid menetlusosalistega, ning kui alaealist ei ole võimalik kaitsta ühelgi muul viisil. Kui ärakuulamine ohustaks alaealise heaolu üksnes juhul, kui see toimuks menetlusosaliste või nende esindajate juuresolekul, võib korraldada mõnes teises kohas eraldi ärakuulamise, mille viib vajaduse korral läbi nõuetekohaselt kvalifitseeritud ekspert. Alaealise ärakuulamise juures võib viibida isik, keda alaealine usaldab, kui see on alaealise huvides. Kui tsiviilkohtumenetluse esemel on sisuline seos kriminaalmenetlusega ja selles kriminaalmenetluses ohvriks tunnistatud isik, kes on alla 14aastane alaealine, tuleb tsiviilkohtumenetluses ära kuulata, tuleb küsitlemise läbiviijaks igal juhul määrata nõuetekohaselt kvalifitseeritud ekspert. Avaliku istungi korral võib menetluse selle osa, kus toimub suuline ärakuulamine, vajaduse korral kinniseks kuulutada.

Alaealistega seotud kriminaalmenetlused Austrias

Alaealise toime pandud kuritegu on kuritegu, mille on toime pannud 14–18aastane isik (noortekohtu seaduse (*Jugendgerichtsgesetz*, JGG) § 1 lõiked 1, 2 ja 3).

Õigusrikkumise eest, mille on toime pannud alla 14aastane isik, süüdistust ei esitata. Sellise teo korral saab eeskoste-/perekonnakohus vaid võtta meetmeid alaealise isikliku arengu tagamiseks ja edendamiseks (JGG § 4 lõige 1).

Rikkumise toime pannud alaealist (st 14–18aastane isik) ei saa karistada, kui:

1. ta ei ole konkreetsel põhjusel piisavalt küps, et mõista teo ebaseaduslikkust või asjakohaselt käituda, või
2. ta oli teo toimepaneku ajal alla 16aastane, tegemist ei olnud tõsise üleastumisega ja puudub konkreetne põhjus, miks oleks uute õigusrikkumiste ärahoidmiseks vaja tema üle kohut mõista.

Alaealiste üle õigusemõistmise juhtpõhimõtte, mis on sätestatud eelkõige noortekohtu seaduses, on ära hoida see, et õigusrikkuja paneb toime uue rikkumise, millega aidatakse alaealisel muutuda vastutustundlikuks ja seaduskuulekaks kodanikuks (JGG § 5 lõige 1). Teatavaid noortekohtu seaduse menetlusnorme ja karistuse raskuse piiranguid kohaldatakse ka 18–21aastaste isikute suhtes, keda käsitatakse noorte täiskasvanutena (JGG § 5 lõige 1 ja § 19).

Alaealiste õigusrikkujate suhtes algatatud menetlustes vähendatakse vangistuse maksimaalset kestust ja päevamäärades mõistetavat maksimaalset rahalist karistust üldjuhul poole võrra ning enamasti tehakse seda ka menetlustes, mis on algatatud noortest täiskasvanutest õigusrikkujate suhtes. Miinimumkaristust ei ole. Väärtuse, kasu või kahju põhjal arvatud trahvi, sealhulgas hüvitamise ja konfiskeerimise, võib määrata üksnes juhul, kui see ei sea ohtu kostja edasist arengut (JGG § 5 lõiked 4, 5 ja 6).

Alaealistest ja noortest täiskasvanutest õigusrikkujatele ei saa määrata eluaegset vanglakaristust. Kuriteo eest, mis on karistatav eluaegse vangistusega või 10–20aastase vangistusega, karistatakse 1–15 aastase vangistusega, kui alaealine oli kuriteo toimepaneku ajal vähemalt 16aastane, ja muul juhul 1–10aastase vangistusega (JGG § 5 lõige 2). Kuriteo eest, mille puhul on karistusena ette nähtud 10–20aastane vangistus,

karistatakse 6 kuu kuni 10 aasta pikkuse vangistusega (JGG § 5 lõige 3).

Austrias on alaealiste suhtes algatatud kriminaalmenetlustes, mida võib kirjeldada menetlusliku dekriminaliseerimisena, võimalik hoiduda või loobuda süüdistuse esitamisest. Prokuratuur peab hoiduma alaealisele õigusrikkujale süüdistuse esitamisest, kui rikkumine on karistatav vaid trahvi või kuni viieaastase vangistusega ja lisameetmed, heidutamaks noort õigusrikkujat toime panemast uut kuritegu, ei tundu olevat vajalikud. Samas tuleb väidetavale õigusrikkujale alati esitada süüdistus juhul, kui tema teo tagajärjel on hukkunud inimene (JGG § 6 lõige 1). Samadel tingimustel peab kohus peatama pärast eelmenetluse algatamist või süüdistuse esitamist kuriteoga seotud menetluse, kuni lõpeb põhikohtuasja menetlemine (JGG § 6 lõige 3).

Kui väidetavat õigusrikkujat on vaja ametlikult teavitada teatava tegevuse, näiteks teatatud teo ebaseaduslikkusest ja võimalikest tagajärgedest, teeb seda prokuratuuri taotlusel eestkostekohus (JGG § 6 lõige 2).

Kui toime pandud õigusrikkumist ei peeta raskeks, see ei ole põhjendanud inimese surma ja süüdistatava karistamine selleks, et ära hoida uus rikkumine, ei tundu olevat vajalik, peab prokuratuur pakkuma süüdistatavale alternatiivseid meetmeid.

Neid meetmeid on nelja liiki: trahv (kriminaalmenetluse seadustiku (*Strafprozessordnung*, StPO) § 200), üldkasulik töö (StPO §§ 201 ja 202), katseae, mil on olemas kriminaalhooldusametniku tugi ja kohaldatakse teatavaid tingimusi (StPO § 203), ning ohvri ja õigusrikkuja vaheline lepitusmenetlus (StPO § 204). Samadel tingimustel võib loobuda kriminaalmenetlusest ja määrata alternatiivseid meetmeid ka kohus.

Järgmine võimalus reageerida on süü tuvastamine karistust määramata (JGG § 12) või koos karistamisega (JGG § 13). Tingimused võivad hõlmata juhiseid, kriminaalhooldusteenuseid ja kohtumääruseid.

JGG § 12 kohaselt peaks kohus loobuma karistamisest, kui alaealisele õigusrikkujale määratakse üksnes kerge karistus ja võib eeldada, et süüdimõistmisest endast piisab, hoidmaks ära uute rikkumiste toimepanek.

JGG § 13 kohaselt ei tohi karistada alaealist 1–3aastasel katseajal toime pandud kuriteo eest, kui võib eeldada, et süüdimõistmine ja karistamise oht iseenesest või koos muude meetmetega tõenäoliselt heidutavad alaealist toime panemast uusi rikkumisi.

Viimane võimalus, kuidas kohus saab reageerida alaealise toime pandud õigusrikkumisele, on tingimisi või tingimusteta süüdimõistmine.

Kui väidetavat õigusrikkujat on vaja ametlikult teavitada teatava tegevuse, näiteks teatatud teo ebaseaduslikkusest ja võimalikest tagajärgedest, teeb seda prokuratuuri taotlusel eestkostekohus (JGG § 6 lõige 2).

Vältimaks lühiajalise kinnipidamise negatiivseid tagajärgi, tuleks alaealist hoida eelvangistuses üksnes juhul, kui see on vajalik ja muu lahendus ei ole võimalik. Eelvangistust ei saa määrata pisirikumise korral.

Prokurörid ja kohtunikud peavad korrapäraselt hindama eelvangistuse vajalikkust. Seepärast ning selleks, et uurida muid menetluslikke võimalusi, tuleb korraldada konverentse, kuhu kaasatakse alaealiste õigusrikkujate sotsiaalvõrgustik, eesmärgiga vältida eelvangistust.

Peale selle tuleb peaaegu iga juhtumi puhul teha individuaalne hindamine (alaealise taustauuring), kus tuleks eelkõige arvesse võtta alaealise õigusrikkuja isikuomadusi ja küpsust, majanduslikku, sotsiaalset ja perekondlikku tausta, sealhulgas elukeskkonda, ning erilist haavatavust.

Lõpetuseks on alaealisi käsitleva kriminaalõigusega Austrias tagatud, et alaealiste suhtes algatatud kriminaalmenetlustesse kaasatud kohtunikel ja prokuröridel on selles valdkonnas eripädevused ja neil on võimalik saada eriväljaõpet.

Kokkuvõttes võimaldavad Austria noortekohtu seadusega ette nähtud vahendid prokuröridel ja kohtunikel teha alaealiste õigusrikkujate suhtes algatatud kriminaalmenetlustes võimalikult häid otsuseid ning tagavad võimalikult ulatusliku taastava õigusemõistmise meetmete rakendamise.

Lisaks on alaealiste suhtes algatatud kriminaalmenetlusi käsitleva direktiivi (11. mai 2016. aasta direktiiv (EL)

2016/800, mis käsitleb kriminaalmenetluses kahtlustatavate või süüdistatavate laste menetluslikke tagatise, ELT L 132, 11.5.2016, lk 1) ülevõtmisega tagatud, et alaealisi esindab nende esimesel küsitlemisel politsei poolt kaitsja (see oli erandita ette nähtud kõigis kriminaalmenetlustes). Peale selle tuleb politsei või muu õiguskaitseasutuse korraldatav küsitlemine audiovisuaalselt salvestada, kui see on proportsionaalne (eriti kui õigusnõustajat ei ole kohal), ning kooskõlas direktiiviga on laiendatud alaealiste kahtlustatavate õigust teabele. Direktiivi ülejäänud sätted hõlmavad õigusi, mis on JGGs juba sätestatud.

- Lapsohvrite õigused kriminaalmenetluses

Austria kriminaalmenetlustes kohaldatakse lapsohvrite kaitsmiseks lisaks üldistele ohvrite õigustele (StPO § 66 jj) mitmesuguseid eriõigusi ja -meetmeid:

- lapsohvrile hooldaja määramine StPO § 66a lõikes 3 osutatud juhtudel;
- teavitamine kinni peetava põgenemisest, uuesti vahi alla võtmisest, esimesest korrast, mil tal lubatakse kinnipidamisasutusest ilma järelevalveta lahkuda, või eelseisvast või toimunud vabastamisest, sealhulgas talle antud juhustest, mille eesmärk on ohvrit kaitsta (Austria vanglaseaduse (*Strafvollzugsgesetz*) § 106 lõige 4 ja § 149 lõige 5);
- psühhosotsiaalne abi ja õigusabi kriminaalmenetluses (StPO § 66b) (vt allpool);
- eraldi ülekuulamine uurimise ja kohtumenetluse ajal, et vältida tunnistaja ja süüdistatava otsesid kokkupuutumist (StPO §-d 165 ja 250);
- võistleva menetluse korral tunnistaja vabastamine kohustusest esitada lisatõendeid ja ülekuulamise protokollilt ettelugemine põhiistungil (StPO § 252 lõike 1 punkt 2a);
- tunnistaja isikuandmete kaitse (StPO § 10 lõige 3, § 161 lõige 1 ja § 162);
- ohvri eraelu puutumatus kaitse (StPO § 228 lõige 4, meediaseaduse (*Mediengesetz*) § 7a lõike 1 punkt 1);
- tunnistaja ülekuulamine kodus või mujal haiguse või hapruse korral või muudel põhjendatud juhtudel (StPO § 160 lõige 1 ja § 247a);
- kuna alla 18aastaseid ohvreid peetakse alati iseäranis haavatavateks, StPO § 66a lõikes 2 loetletud eriõigused:
 - õigus lasta end ära kuulata samast soost isikul (§ 66a lõike 2 punkt 1),
 - õigus paluda, et suulise tõlke teenust (§ 66 lõige 3) osutaks kohtueelsel ja kohtumenetluse raames toimival ülekuulamisel samast soost isik (punkt 1a),
 - õigus keelduda vastamast küsimustele kuriteo üksikasjade kohta, kui ta peab nende kirjeldamist põhjendamatuks, või küsimustele väga isiklikku laadi asjaolude kohta (punkt 2),
 - õigus sellele, et teda küsitletakse uurimise ja kohtumenetluse ajal taktitundeliselt (StPO § 165 ja § 250 lõige 3) viisil, mida on kirjeldatud StPO § 165 lõikes 3, ning et vajaduse korral teeb seda ekspert (punkt 3), eriti kui kuriteoga, mille eest on esitatud süüdistus, võib olla rikutud tema seksuaalset puutumatus,
 - õigus paluda, et külastajad kohtusaalist välja saadetaks (StPO § 229 lõike 1 punkt 4),
 - õigus viivitamatule *ex officio* teavitamisele (StPO § 172 lõige 4, § 177 lõige 5 ja § 181a punkt 5) ning
 - õigus sellele, et küsitlemise juures viibib isik, keda ta usaldab (StPO § 160 lõike 2 punkt 6);
- eriti haavatava ohvri teavitamine tema StPO § 66a kohastest õigustest hiljemalt enne esimest küsitlemist (StPO § 70 lõige 1);
- ohvri teavitamine tema õigustest keeles ja viisil, millest ohver aru saab, võttes arvesse ohvri konkreetseid vajadusi;
- alla 14aastase ohvri ülekuulamine vaid usaldusisiku juuresolekul (StPO § 160 lõige 3). Usaldusisikuks võib olla seaduslik esindaja, õigusabi andja või mõni muu usaldusväärne isik. Ülekuulamisele enda valitud usaldusisiku juuresolekul on õigus ka kõigil teistel ohvritel, eriti neil, kes on vanemad kui 14aastased, kuid ei ole veel saanud 18aastaseks. Sellele õigusele tuleb osutada kutses, milles tunnistajat palutakse tulla ülekuulamisele.
 - Alates 1997. aastast on kõigis kohtutes, kus toimuvad kriminaalmenetlused, olemas lapsesõbralikud küsitlusruumid.

Üks oluline vahend ohvrikaitse valdkonnas on kriminaalmenetluses pakutav psühhosotsiaalne abi ja õigusabi. Seda antakse tasuta teatavatesse kategooriatesse kuuluvatele isikutele nende taotluse korral.

Psühhosotsiaalset abi ja õigusabi on võimalik saada:

- isikul, kes on tahtliku kuriteo tõttu puutunud kokku vägivallega või seisnud silmitsi tõsise ähvardusega, või kelle seksuaalset puutumatus ja enesemääramisõigust on rikutud või kelle sõltuvust teisest isikust on kuriteo toimepanekul ära kasutatud;
- kuriteo tagajärjel surnud isiku lähisugulasel või sellise kuriteo tunnistajaks olnud sugulasel;
- terrorikuriteo ohvril;
- tüüpilise internetis toime pandud vaenukuriteo ohvril. Nende kuritegude hulka kuuluvad järjekindel tagakiusamine, pidev ahistamine sidevahendite või arvutisüsteemi abil (küberkiusamine) ja kuriteole kihutamine, samuti laimamine, süüdistamine kohtulikult karistatavas kuriteos pärast süüdistuse põhjendamatuks tunnistamist ja solvamine, kui on märke sellest, et süütegu pandi toime sidevahendi või arvutisüsteemi abil;
- alaealisel, kes on olnud vägivalda tunnistajaks oma suhtlusringkonnas (vägivald perekonnas, laste vastu suunatud vägivald).

Ohvriabi on vajalik ohvrite õiguste kaitsmiseks ja selle peab tagama ohvriabiasutus.

Psühhosotsiaalne abi hõlmab ohvri ettevalmistamist kriminaalmenetluseks ja sellega kaasnevaks emotsionaalseks koormaks, ohvri saatmist tunnistajana küsitlemisel, õigusalse abi ja nõu andmist ning ohvri esindamist kriminaalmenetluses (StPO § 66b). Igal juhul antakse psühhosotsiaalset abi alla 14aastastele isikutele, kelle seksuaalset puutumatus võib olla rikutud.

Föderaalsel justiitsministeeriumil on õigus sõlmida esimeses lõigus osutatud isikutele toe pakkumiseks leping asjaomaste hästitoimivate asutustega (StPO § 66b lõike 3 lause esimene pool). Föderaalne justiitsministeerium on sõlminud psühhosotsiaalse ja/või õigusabi pakkumiseks lepingu suure arvu asutustega, millest paljud, näiteks lastekaitsekeskused, vägivaldaennetuse keskused ja sekkumiskeskused, on spetsialiseerunud lastele.

■ Viimati uuendatud: 21/05/2024

Käesoleva veebilehe asjaomaseid keeleversioone haldavad asjaomased liikmesriigid. Tõlked on teostanud Euroopa Komisjoni teenistused. Originaali tehtavad võimalikud muudatused asjaomase riikliku ametiasutuse poolt ei pruugi kajastuda tõlkeversioonides. Euroopa Komisjon ei võta vastutust selles dokumendis sisalduva ega viidatud teabe ega andmete eest. Palun lugege õiguslikku teadaannet lehekülje eest vastutava liikmesriigi autoriõiguste kohta.